

Il-Benċmark ta' Tmiem l-Edukazzjoni Primarja

2016

It-Tieni Sessjoni

Il-Malti: Il-Fehim mis-Smigh

Il-Marki: 20 marka

Il-Ħin: 30 minuta

II-KARTA TAL-EŻAMINATURI

NOTA:

L-iskript kollu jinqara minn narraturi li leħinhom huwa rrekordjat. Jinqara BISS mill-invigilatur f'każ li r-rekording ma jaħdimx.

Merħba.

Matul is-sessjoni tas-smiġ ser tisma' żewġ siltiet.

Jekk trid, tista' tibda taħdem l-eżercizzji fil-karta li għandek quddiemek waqt li qed tisma' l-qari tas-siltiet.

Kull silta, flimkien mal-eżercizzji, se tinqara darbtejn.

Issa nitolbok tiftaħ il-karta li għandek quddiemek u ssib paġni tnejn u tlieta.

Għandek ftit ħin biex tara u taqra Taħriġ A u Taħriġ B tal-ewwel silta.

----- *Waqfa ta' 50 sekonda* -----

Issa se tinqara l-ewwel silta. Waqt il-qari tista' tibda taħdem l-eżercizzji.

L-Ewwel Silta: Ir-Ramel - Ilwien u Ħajja

Qiegħ komuni ħafna fil-baħar Malti huwa dak ramli. Ħafna drabi dan jibda mill-kosta u jinżel ħelu ħelu għall-fond fuq medda twila ta' art taħt wiċċ l-ilma. Ġeneralment dan it-tip ta' ramel ikun safrani, fil-kannella, jew saħansitra ħamrani. Spiss il-qiegħan fil-portijiet u fid-daħliet ikunu miksijin b'taħlita ta' ramel u ħama, x'aktarx ta' lewn griż. Hemm ukoll ħafna postijiet fejn meded ta' ramel jiksu l-qiegħ taħt l-irdumijiet. Normalment dan ir-ramel ikun bajdani u nadif u jista' jkun imħallat maċ-ċaġħaq.

Mal-ewwel daqqa t'għajjn, ir-ramliet tax-xtajtiet tagħna jidhru għerja u neqsin mill-ħajja. Izda mhux hekk hu! Fir-ramel jgħixu diversi ħlejjaq bħal ħniex, bebbux u arzell. Meta l-baħar qawwi jtella' l-alka mejta fuq ir-ramel, din tkun miżgħuda dud, granċijiet u ħlejjaq oħra li jgħixu fiha. Jekk ninzlu f'qiegħ aktar fond, insibu speċi ta' ħut addattat għall-ħajja ramlja. Dan il-ħut x'aktarx ikollu lwien ikaṅgu bil-kuluri tar-ramel tal-post fejn iħuf. Dan il-ħut hu differenti minn dak li jgħix f'qiegħan blatija imma bħalu hu kapaċi jbidel il-kulur biex ma jingħarafx!

Tassew li l-baħar hu dinja ta' lwien u ħlejjaq sbieħ!

Tmiem l-ewwel silta

Issa se naqralek Taħriġ A.

Taħriġ A. Immarka t-twegiba t-tajba billi tagħmel sinjal fil-kaxxa t-tajba, skont dak li smajt fis-silta.

L-ewwel waħda lesta bħala eżempju.

Numru wieħed:

Il-qiegħ ramli fil-baħar Malti hu rari.

Din tiġi **FALZ**. Għalhekk għamilt sinjal fil-kaxxa ħdejn **FALZ**.

Issa se naqralek il-bqija tas-sentenzi u tista' taħdimhom.

Numru tnejn:

Ir-ramel jista' jkun ta' lwiien differenti.

Veru, Falz jew Ma ssemmietx?

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru tlieta:

Ir-ramel li jiksi l-qigħan ta' taħt l-irdumijiet ikun ta' lewn safrani.

Veru, Falz jew Ma ssemmietx?

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru erbgħa:

L-alka mejta ftit li xejn ikollha ħlejjaq jgħixu fiha.

Veru, Falz jew Ma ssemmietx?

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru ħamsa:

Il-ħlejjaq li jgħixu fir-ramel ivarjaw skont l-istaġuni.

Veru, Falz jew Ma ssemmietx?

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru sitta:

Ħafna drabi, il-ħut li jgħix fir-ramel bilkemm ikun jidher fih.

Veru, Falz jew Ma ssemmietx?

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Issa li qrajtlek Taħriġ A, nistgħu ngħaddu għal Taħriġ B.

Taħriġ B. Immarka t-twegiba t-tajba billi tagħmel linja taħtha, skont dak li smajt fis-silta.

L-ewwel waħda lesta bħala eżempju.

Numru wieħed:

Din is-silta hi dwar

a) il-qiegħ ramli.

b) il-qiegħ blati.

c) il-qiegħ ramli u blati.

It-twegiba t-tajba hija **(a) il-qiegh ramli**. Għalhekk għamilt linja taħtha.
Issa se naqralek il-bqija tas-sentenzi u tista' taħdimhom.

Numru tnejn:

Il-parti l-kbira tal-qiegh ramlin tad-daħliet ikollhom ramel ta' lewn

- a) ħamrani.
- b) griż.
- ċ) safrani.

----- *Waqfa ta' 3 sekondi* -----

Numru tlieta:

L-espressjoni '**daqqa t'għajn**' tfisser

- a) ħarsa ħafifa.
- b) ħarsa fid-dettall.
- ċ) ħarsa qalila.

----- *Waqfa ta' 3 sekondi* -----

Numru erbgħa:

Għall-ewwel, wieħed jista' jaħseb li l-bajjiet

- a) ma jgħix fihom xejn.
- b) huma miżgħuda bil-ħajja.
- ċ) jgħix ħut biss fihom.

----- *Waqfa ta' 3 sekondi* -----

Numru ħamsa:

Il-ħut li jgħix fir-ramel

- a) jixbah lil dak li jgħix fil-blat.
- b) għandu kuluru simili għal dak li jgħix fil-blat.
- ċ) għandu l-ħila jbidel lewnu bħal dak li jgħix fil-blat.

----- *Waqfa ta' 3 sekondi* -----

Numru sitta:

Skont is-silta, l-espressjoni '**l-ilwien ikanġu**' tfisser li l-kuluri

- a) jinbidlu.
- b) jibqgħu l-istess.
- ċ) jisparixxu.

----- *Waqfa ta' 3 sekondi* -----

Se terġa' tisma' s-silta u t-taħriġ għat-tieni u l-aħħar darba. Waqt li qed tisma', tista' tkompli taħdem u tispiċċa l-eżerċizzji.

Issa se tinqara t-tieni silta. Nitlobok issib paġni erbgħa u ħamsa.

Għandek ftit ħin biex tara u taqra Taħriġ A u Taħriġ B tat-tieni silta.

----- *Waqfa ta' 50 sekonda* -----

Waqf il-qari tista' tibda taħdem l-eżerċizzji.

It-Tieni Silta: Taħli lllum, tbat i għada!

Deħlin fil-jiem sħan tas-sajf u lllum għandi x'nirrakkontalkom. Nittama li tifhmuni u li tisimgħuni b'attenzjoni! Jien għandi bżonn l-ilma biex ngħix, eżatt bħalkom it-tfal! Tgħiduli, imma aħna m'aħniex żringijiet! Imma intom il-bnedmin, fil-jiem jikwu tas-sajf timitawna! Bħalna ż-żringijiet ikollkom bżonn ħin fuq l-art u ħin ġol-ilma biex tiffriskaw mir-raġġi qliel tax-xemx.

Dan l-aħħar smajt b'tifla li għandha vizzju ikrah ħafna. Din qaltli biha ħabibti l-bufula s-sewda li dejjem tgħarrex u tmemmes biex tagġornana bl-aħbarijiet tal-ġurnata!

Ċelesta hi tifla tamparkom li tħobbu wisq is-sajf. Tqum għall-ħabta ta' nofsinhar għax torqod tard minħabba li tibqa' tilgħab ma' sħabha u l-kuġini. Flimkien mal-ġenituri tagħha, is-sajf tqattgħu f'villegġjatura ħdejn il-baħar. Hekk kif tistenbaħ, tilbes il-malja, tlesti l-basket tal-baħar u terħilha lejn ix-xtajta. Xagħarha twil kollu nokkli jitgħaqqdilha bl-ilma baħar u jkollha taħslu spiss. Ta' kuljum, kif tasal id-dar tiftaħ id-doċċa u tħalli l-ilma nieżel fuqha. Mhux l-ewwel darba li tagħmel xi nofs siegħa sħiħa taħt l-ilma! Il-bufula s-sewda ratha taħsel idejha qabel l-ikel u biex tgħaġġel insiet il-vit miftuħ! Meta tasal biex torqod, Ċelesta tkun għajjiena wisq biex tagħlaq il-vit hi u taħsel snienha! Biex tkompli tagħqad, sħabi ż-żringijiet rawha ssaqqi l-pjanti fit-terrazzin, tiftaħ il-pajp u... naħseb tafu issa kif tkompli din! Ommha u missierha ta' spiss ifakkruha li għandha tagħlaq il-vit, imma hi qajla tagħti kashom. Anzi kultant iddendel il-geddum, għax skontha, il-kbar iħobbu jeqirdu!

Tfal, l-ilma huwa riżorsa importanti ħafna. Żgur li ma nistgħux ngħixu mingħajru! Intom, tfal, żgur li tifhmuni għax ilkoll tafu kemm ikollna sajf qalil. Inkunu neħtieġu aktar ilma kemm biex nixorbu u ninħaslu, kif ukoll għat-tisqija fil-biedja. Però l-ilma rridu nibzġu għalih! Kull qatra li tinħela fix-xejn nistħajjilha demgħa tan-natura li tkellimna u

tgħallimna ma naħlux. Mela ħudu pjaċir fil-jiem saġfin u gawdu s-sbuħija tal-baħar, imma ftakru biex tużaw l-ilma bil-għaqal. Żommu f'moħħkom li meta naħlu, inkunu qed nonqsu bl-ikrah lill-ambjent ta' madwarna. Moħħkom hemm, tfal! Qisu li toqogħdu għassa l-ħin kollu biex ma taħlux ilma u b'hekk tkunu aktar responsabbli għar-rizorsi naturali tagħna.

Tmiem it-tieni silta

Issa se naqralek Taħriġ A.

Immarka t-twegiba t-tajba billi tagħmel linja taħtha, skont dak li smajt fis-silta.

L-ewwel waħda hija eżempju.

Numru wieħed:

Iż-żringijiet ma jgħixux mingħajr

- a) temp sabiħ.
- b) raġġi qliel tax-xemx.
- ċ) **ilma**.
- d) ikel tal-bnedmin.

It-twegiba t-tajba hija (ċ) **ilma**. Għalhekk għamilt linja taħtha.

Issa se naqralek il-bqija tas-sentenzi u tista' taħdimhom.

Numru tnejn:

Meta jingħad li l-bufula s-sewda **tgħarrex u tmemmes** ifisser li

- a) tgħix fix-xagħri maż-żringijiet.
- b) tiekol in-nemus biex tgħix.
- ċ) tkun taf dak kollu li qed jigri.
- d) ma tkunx taf x'qed jigri madwarha.

----- *Waqfa ta' 3 sekondi* -----

Numru tlieta:

Ċelesta toqgħod is-sajf kollu

- a) taħli l-ilma.
- b) f'villegġjatura hdejn il-baħar.
- ċ) tgħum biss.
- d) riegda fil-fond.

----- *Waqfa ta' 3 sekondi* -----

Numru erbgħa:

Ċelesta taħli ħafna ilma għax

- a) taħsel xagħarha spiss.
- b) teħtieġu kuljum.
- ċ) hi traskurata fl-użu tal-ilma.
- d) tixrob il-ħin kollu.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru ħamsa:

Darba Ċelesta kienet qed issaqqi l-pjanti fit-terrazzin u

- a) ħaffet kemm felħet biex ma taħlix ilma.
- b) spiċċalha l-ilma u saqqiet l-għada.
- ċ) xebgħet mill-ewwel u ħalliet f'idejn il-ġenituri.
- d) użat aktar ilma milli kien imissha.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Numru sitta:

Meta ngħidu 'iddendel il-geddum' tfisser:

- a) tifraħ b'li ġralek u tagħmel li jfettillek.
- b) tirrabja ħafna għal dak li jkun ġara.
- ċ) tagħmel in-nervi għal dak li jkun ġara.
- d) iċċaqlaq geddumek biex turi li ma taqbilx.

----- Waqfa ta' 3 sekondi -----

Issa li qrajtlek Taħriġ A, nistgħu ngħaddu għal Taħriġ B.

Taħriġ B: Imla l-vojt b'kelma waħda, skont is-sens tas-silta.

L-ewwel waħda lesta bħala eżempju.

L-ilma hu _____ importanti. Ƒadd ma jista' jgħix mingħajru.

Il-kelma t-tajba, fuq l-ewwel linja, hija **riżorsa**. Għalhekk ktibt **riżorsa** fil-vojt.

Mela s-sentenza ġiet:

L-ilma hu **riżorsa** importanti. Ƒadd ma jista' jgħix mingħajru.

Issa se nerġa' naqralek is-sentenza, flimkien mal-bqija tas-sentenzi u tista' taħdimhom.

L-ilma hu **riżorsa** importanti. Fadd ma jista' jgħix mingħajru. Dan għandna _____
għall-htigijiet bażiċi tagħna kif ukoll biex _____ l-għelieqi.

----- *Waqfa ta' 6 sekondi* -----

In-_____ tibki meta aħna naħlu l-ilma.

----- *Waqfa ta' 3 sekondi* -----

B'hekk aħna għandna _____ l-għejun naturali tagħna għax inkella nkunu qed
nonqsu lejn l-_____ ta' madwarna.

----- *Waqfa ta' 6 sekondi* -----

**Se terġa' tisma' s-silta u t-taħriġ għat-tieni u l-aħħar darba. Waqt li qed tisma', tista'
tkompli taħdem u tispicċa l-eżercizzji.**

----- *Is-silta u t-taħriġ jergħu jinqraw, bl-istess waqfiet* -----

Issa għandek ftit ħin biex tiċċekkja l-eżercizzji kollha.

----- *Waqfa ta' minuta* -----

Grazzi. Is-sessjoni tas-smiġħ spiċċat. Saħħa!